

THOMAS J. DILORENZO

**FRÉDÉRIC BASTIAT**  
**(1801-1850)**

**ŁĄCZNIK FRANCUSKIEJ TRADYCJI  
I MARGINALISTYCZNEJ REWOLUCJI**

ONLINE EDITION BY MARIUSZ WOJTENKO, 2008

[www.bastiat.pl](http://www.bastiat.pl)

**Thomas J. DiLorenzo**  
***Frédéric Bastiat (1801-1850):***  
***Łącznik francuskiej tradycji***  
***i marginalistycznej rewolucji***

---

To wydanie online jest tłumaczeniem z języka angielskiego oryginału:

Thomas J. DiLorenzo, *Frederic Bastiat (1801-1850): Between the French and Marginalist*, dostępnego na stronie <http://mises.org/about/3227>.

To samo polskie tłumaczenie można także znaleźć w wersji HTML na stronie [www.mises.pl](http://www.mises.pl) [dostęp: 20 października 2008].

---

© Copyright for this *online* edition by Mariusz Wojtenko, 2008

All the contents of this book can be freely reproduced, copied, and printed without permission or licensing provided that the source [www.bastiat.pl](http://www.bastiat.pl) will be noted.

Kopiowanie i rozpowszechnianie w każdej postaci (zarówno elektronicznej, jak i drukowanej, fragmentów oraz całości książki) dozwolone za podaniem źródła [www.bastiat.pl](http://www.bastiat.pl).

---

Tłumaczenie:

Jan Lewiński

---

Skład PDF:

Jan Lewiński

---



**Frédéric Bastiat (1801-1850):**

**Łącznik francuskiej tradycji i marginalistycznej rewolucji**

Thomas J. DiLorenzo

**C**LAUDE FRÉDÉRIC BASTIAT był francuskim ekonomistą, legislatorem i pisarzem, który stał się mistrzem w dziedzinie prywatnej własności, wolnych rynków i ograniczonego rządu. Prawdopodobnie główną prawdą wynikającą z prac Bastiata było stwierdzenie, że wolny rynek jest naturalnym źródłem „harmonii ekonomicznej” jednostek tak długo, jak rząd jest ograniczony do ochrony życia, wolności i własności obywateli, a więc ochrony przed kradzieżą lub agresją. Dla Bastiata przymus władzy był legitymizowany wyłącznie, jeśli służył temu, aby „chronić osoby, wolności, i własności; dla utrzymania prawa dla każdego, i powodowania aby *sprawiedliwość* rządziła wśród nas wszystkich”<sup>1</sup>.

Bastiat kładł nacisk na funkcję wolnego rynku polegającą na koordynacji produkcji, głównym motywie Szkoły Austriackiej, ponieważ na jego sposób myślenia wpłynęła część pism Adama Smitha i wielkiego francuskiego ekonomisty wolnorynkowego Jeana-Baptiste’a Saya, François Quesnaya, Destutta de Tracy’ego, Charlesa Comte’a, Richarda Cantillona (który urodził się w Irlandii i wyemigrował do Francji) i Anne-Robert-Jacquesa Turgota. Ci francuscy ekonomiści, prekursorzy nowoczesnej Szkoły Austriackiej, opracowali jako pierwsi koncepcje rynku jako dynamicznego, rywalizacyjnego procesu, związaną z tym wolnorynkową ewolucją pieniądza, a także teorii wartości subiektywnej, prawa malejącej użyteczności marginalnej i przychodów marginalnych, teorii marginalnej produktywności przy wycenie zasobów, oraz daremności kontroli cen i całego interwencjonizmu państwowego.

---

<sup>1</sup> Frédéric Bastiat, *Prawo*, wydanie online, Mariusz Wojtenko i Instytut Misesa 2007, ([www.mises.pl](http://www.mises.pl); dostęp: 19 października 2008), s. 8.

## **Intelektualne zaplecze Bastiata**

Bastiat został osierocony w wieku 10 lat, później wychowywali i wykształcili go rodzice jego ojca. Opuścił szkołę mając 17 lat, by pracować w rodzinnym interesie eksportowym w Bayonne. Doświadczył tam spowodowanych restrykcjami handlowymi złych konsekwencji protekcjonizmu, obserwując wszystkie zamknięte składy towarowe, obniżającą się populację i zwiększanie się obszarów biedy i bezrobocia.

W wieku 25 lat, po śmierci dziadka, odziedziczył posiadłość rodzinną w Mugron, co pozwoliło mu przez kolejne dwadzieścia lat prowadzić życie wysoko urodzonego gospodarza. Bastiat zatrudniał ludzi do dbania o rodzinne gospodarstwo, aby móc się skoncentrować na własnych zainteresowaniach intelektualnych. Był zachłannym czytelnikiem i chętnie debatował z przyjaciółmi praktycznie nad wszystkimi rodzajami lektur. Najbliższym jego przyjacielem był sąsiad, Felix Coudroy. „Coudroy i Bastiat wydeptali swój szlak przez gigantyczną liczbę książek filozoficznych, historycznych, politycznych, religijnych, podróżniczych, biograficznych, poetyckich, książek o ekonomii politycznej itd.. (...) To dzięki tym rozmowom rozwinęły się idee Bastiata, a jego myśli dojrzały”<sup>2</sup>.

Coudroy był z początku zwolennikiem Rousseau i socjalistą jak większość z nich obecnie i wtedy. Bastiat, który zawsze mówił, że woli konwersację między dwojgiem ludzi niż przemawianie do tysięcy, przekonał Coudroya do klasycznego liberalizmu.

Pierwszy opublikowany artykuł Bastiata pojawił się w kwietniu 1834 roku. Był odpowiedzią na petycję kupców z Bordeaux, Le Havre, and Lyons z prośbą o likwidację taryf celnych na produkty rolne, lecz za utrzymaniem ich na dobra przemysłowe. Bastiat chwalił kupców za ich stanowisko w kwestii produktów rolniczych, lecz potępił ich hipokryzję w dążeniu do uzyskania specjalnej ochrony dla siebie. „Domagacie się przywilejów dla nielicznych”, pisał, podczas gdy „ja domagam się wolności dla wszystkich”<sup>3</sup>. Po czym wyjaśnił, dlaczego wszystkie cła powinny być całkowicie zniesione.

Bastiat kontynuował własną argumentację na rzecz wolności ekonomicznej pisząc drugi esej przeciw wszelkim krajowym podatkom

---

<sup>2</sup> Dean Russell, *Frédéric Bastiat: Ideas and Influence* (Irvington-on-Hudson, N. Y.: Foundation for Economic Education, 1969), pp. 22-23.

<sup>3</sup> Ibid., p. 24.

na wino, zatytułowany "The Tax and the Vine" oraz trzeci esej sprzeciwiający się wszystkim podatkom ziemskim i wszelkim formom restrykcji handlowych. Wtedy, wiosną 1844, Bastiat wysłał do najbardziej prestiżowego czasopisma ekonomicznego we Francji, *Journal des Economistes*, niezamówiony rękopis o skutkach francuskich i brytyjskich taryf celnych. Redaktorzy opublikowali artykuł, "The Influence of English and French Tariffs", w październiku 1844. Z pośród wszystkich, które ukazały się we Francji (czy nawet w Europie), stał się bez wątpienia najbardziej przekonującym argumentem na rzecz wolnego handlu i wolności ekonomicznej w ogóle.

W artykule tym Bastiat po raz pierwszy ukazał mistrzowską znajomość wiedzy ekonomistów stworzonej w tradycji preaustriackiej, a sam swoją osobą zademonstrował jak błyskotliwie potrafi przedstawiać i porządkować ekonomiczne idee. Natychmiast zyskał ogólnokrajową i międzynarodową sławę i, jako współbrońca wolnego handlu, zaczął przyjaźnić się z Richardem Cobdenem, liderem Brytyjskiej Ligi Przeciw Corn-Laws (prawa regulujące handel w Wielkiej Brytanii, zniesione w 1846), której udało się znieść wszelkie ograniczenia na handel w Wielkiej Brytanii do 1850 roku. Bastiat zorganizował podobną organizację we Francji – Francuskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu, które odegrało znaczącą rolę w likwidacji większości barier handlowych w 1860 roku. Bastiat miał szczególnie duży wpływ na ludzi jako redaktor gazety Stowarzyszenia Wolnego Handlu, *Le Libre-Exchange*.

Po dwudziestu latach intensywnych przygotowań intelektualnych, Bastiat zaczął dosłownie zalewać papier artykułami, które wkrótce uformowały jego pierwszą książkę, *Economic Sophisms* (Sofizmaty ekonomiczne), która dotychczas pozostaje prawdopodobnie najlepszą obroną wolnego handlu dostępną w piśmie<sup>4</sup>. Krótco potem pisze następną książkę, *Economic Harmonies* (Ekonomiczna harmonia)<sup>5</sup>, a jego artykuły przedrukowywane są w gazetach i czasopismach w całej Francji. W 1846 zostaje wybrany na członka Francuskiej Akademii Nauk, a jego prace natychmiast tłumaczy się na język angielski, hiszpański, włoski, szwedzki i niemiecki. Stowarzyszenia wolnego handlu zaczynają wkrótce kiełkować w Belgii, Włoszech,

---

<sup>4</sup> Frédéric Bastiat, *Economic Sophisms* (Irvington-on-Hudson, N.Y.: Foundation for Economic Education, 1966).

<sup>5</sup> Frédéric Bastiat, *Harmonie ekonomiczne*, wydanie online, Instytut Misesa i Mariusz Wojtenko 2006, ([www.mises.pl](http://www.mises.pl); dostęp: 19 października 2008).

Szwecji, Prusach i na terenach ówczesnego Związku Niemieckiego. Wszystkie bazują na Francuskim Stowarzyszeniu Wolnego Handlu Bastiata.

### **Idee Szkoły Austriackiej u Bastiata**

Gdy Bastiat kształtował idee ekonomiczne we Francji, Karol Marks pisał *Kapitał (Das Kapital)*, a socjalistyczne pojęcie „walki klas”, oznaczające, że kapitaliści osiągają zyski zawsze kosztem pracowników, zdobywało popularność. *Economic Harmonies* Bastiata wyjaśniało, dlaczego prawdziwe jest twierdzenie przeciwne, według którego interesy ludzkości są w gruncie rzeczy harmonijne, jeśli mogą być kultywowane w wolnym społeczeństwie, gdzie ramy działania rządu to odpór stawiany złodziejom, mordercom i grupom specjalnych interesów, szukających sposobów użycia państwa jako instrumentu rabowania współmieszkańców.

#### *Teoria kapitału*

Bastiat przyczynił się do rozwoju austriackiej teorii kapitału dzięki mistrzowskiemu wyjaśnieniu jak akumulacja kapitału skutkuje wzbogacaniem się robotników dzięki zwiększaniu marginalnej produktywności pracy i w konsekwencji płac. Rezultatem akumulacji kapitału, pisał Bastiat, byłyby tańsze i lepsze dobra konsumenckie, które również podniosłyby płace realne. Wyjaśnił także, jak zmniejsza się stopa procentowa kapitału gdy rośnie jego obfitość.

Tym samym zarobki kapitalistów i pracowników są naprawdę harmonijne, a rządowe interwencje w rynki kapitałowe pauperyzują zarówno pracowników, jak i właścicieli kapitału. Bastiat wyjaśnił również, dlaczego na wolnym rynku nikt nie może akumulować kapitału, jeśli nie używa go w interesie innych, np. konsumentów. Kapitału zawsze używa się by zaspokoić pragnienia ludzi, którzy nie są jego właścicielami. Wyróżniając się mocno spośród większości swoich poprzedników, Bastiat wierzył, że „ekonomię trzeba obserwować koniecznie z perspektywy konsumenta (...) Wszystkie zjawiska ekonomiczne (...) osądzać należy na podstawie korzyści i strat dla konsumenta”<sup>6</sup>. Mises podniósł ponownie tę kwestię w *Human Action*, gdy zwrócił uwagę, iż tylko wydają się, że bankierzy „kontrolują” alokację kapitału swymi codziennymi decyzjami, bo tak naprawdę

---

<sup>6</sup> Russell, *Ideas and Influence*, p. 32.

konsumenci są „kapitanami” ekonomicznego statku, ponieważ branże dobrze prosperują, jeśli zaspokajają ich priorytety.

### *Koszt subiektywny*

Największym wkładem Bastiata w rozwój teorii wartości subiektywnej jest jego rygorystyczne zastosowanie teorii w swoim eseju „Co widoczne, a co niewidoczne”<sup>7</sup>. W tym eseju Bastiat, konsekwentnie skupiając się na ukrytych kosztach rządowej alokacji zasobów, zniszczył proto-keynesistowskie przekonanie, że wydatki rządowe mogą utworzyć miejsca pracy i dobrobyt. W pierwszym wydaniu *Ekonomii* w jednej lekcji Henry Hazlitt (*Economics in One Lesson*) napisał „mój największy dług, jeśli chodzi o rodzaj kośćca egzemplifikacji, na którym opiera się obecne rozumowanie, to esej Frédérica Bastiata, ‘Co widoczne, a co niewidoczne’”. Dzisiejsze prace, de facto, mogą być uznawane za modernizację, rozszerzenie i generalizację podejścia, które znajdujemy w książeczce Bastiata<sup>8</sup>.

### *Nauka ludzkiego działania*

Bastiat opisywał ekonomię jako intelektualną wyprawę. Jego sposób jest praktycznie identyczny ze współczesnym opisem nauki o ludzkim działaniu, prakseologii. Bastiat napisał w swoich *Harmonies* o tym, „dlaczego podmiotem ekonomii politycznej jest CZŁOWIEK (...), [który] jest wyposażony w umiejętność porównywania, osądzania, wyboru i działania (...). Ta zdolność (...) do pracy dla siebie nawzajem, do przenoszenia starań i wymiany usług w czasie i przestrzeni (...) jest dokładnie tym, co konstytuuje Naukę Ekonomiczną”<sup>9</sup>.

Podobnie jak współcześni mu Austriacy Bastiat widział ekonomię jako „teorię wymiany”, gdzie potrzeby uczestników rynku „nie mogą być wyważone i wymierzone (...). Wymiana jest niezbędna dla wyznaczenia wartości”<sup>10</sup>. Tym samym dla Bastiata, jak i Austriaków z jego czasów, wartość jest subiektywna i jedyna metoda poznania, w jaki sposób ludzie wartościują, to realizowanie się ich preferencji w wymianach rynkowych. Tak więc dobrowolna wymiana jest zawsze

---

<sup>7</sup> Frédéric Bastiat, “What is Seen and What is Not Seen”, in *Selected Essays*, pp. 1-50.

<sup>8</sup> Henry Hazlitt, *Economics in One Lesson* (New York: Harper and Brothers, 1946), p. 1.

<sup>9</sup> [Autor cytuje tutaj fragment wstępu z wydania angielskiego.] Frédéric Bastiat, *Economic Harmonies* (Irvington-on-Hudson, N.Y.: Foundation for Economic Education, 1966), P. 35.

<sup>10</sup> *Ibid.*, p. 36.

wzajemnie korzystna. Była to ważna teoretyczna innowacja w historii teorii ekonomicznej, gdyż wielu brytyjskich ekonomistów uległo „błędowi fizykalności”, mylnemu pogładowi stanowiącemu, że wartość jest determinowana jedynie przez produkcję fizycznych przedmiotów.

Zrozumienie, że wartość jest kreowana przez dobrowolną wymianę, wskazywał Murray Rothbard, „doprowadziła Bastiata i Szkołę Francuską do podkreślania sposobów, w jaki wolny rynek prowadzi do gładkiej i harmonijnej organizacji gospodarki”<sup>11</sup>. Wiek później, w swojej miażdżącej krytyce nowoczesnej gospodarki państwa opiekuńczego Rothbard rozwinął o wiele szerzej teorię subiektywności wymiany Bastiata.

Inny rothbardiański motyw w pracy Bastiata (lub motyw Bastiata u Rothbarda) wiąże się z wynajmem ziemi. W czasach Bastiata socjaliści argumentowali, że nikt nie ma prawa do pobierania opłat od wynajmu ziemi, ponieważ to nie obecni właściciele stworzyli ład, ale Bóg. Odpowiedzią Bastiata było, że pobieranie czynszu jest uprawnione, ponieważ posiadacze ziemscy oczyszczali ziemię, osuszali ją i przystosowywali do uprawy. Jeśli wszystkie te inwestycje się skapitalizuje, wyjaśniał Bastiat, wtedy jasne staje się, że w rzeczy samej posiadacze ziemscy nie otrzymują niezwykłego dochodu, lecz zapewniają istnienie wartościowej społecznie usługi. Murray Rothbard później pełniej rozwinął tę ideę w jego obronie „gospodarzenia” jako właściwej metody ustanawiania praw własności.

### *Rządowy rabunek*

Pokazawszy naturalną harmonię wolnego handlu, Bastiat wyjaśnił również, jak rządowa dystrybucja zasobów jest niezmiennie wroga i destruktywna dla naturalnej harmonii wolnego rynku. Ponieważ rząd sam nie wytwarza majątku, koniecznie musi odbierać jednym by dać drugim – okradanie Piotra, by zapłacić Pawłowi jest istotą rządu, jak opisał to Bastiat. Co więcej, ponieważ specjalne grupy interesu szukają coraz to więcej pieniędzy innych ludzi pod egidą państwa, podkopują oni zdolności produkcyjne wolnego rynku, angażując go bardziej w politykę niż w produkcję. „Państwo”, pisał Bastiat, „jest wielkim,

---

<sup>11</sup> Murray N. Rothbard, *Classical Economics, vol. 2, An Austrian Perspective on the History of Economic Thought* (Cheltenham, U.K.: Edward Elgar, 1995), p. 446.



fikcyjnym bytem, w którym wszyscy próbują żyć kosztem wszystkich innych”<sup>12</sup>.

Bastiat prawdopodobnie jest najbardziej znany ze swojej pracy w dziedzinie studiów ekonomii politycznej nad interakcją między gospodarką a państwem, przeciwstawioną czystej teorii ekonomicznej. Próbował zrozumieć, jak działa państwo i czym się kieruje – udało mu się to lepiej niż komukolwiek przedtem. Nie ma tu miejsca na głęboką analizę poglądów Bastiata na ekonomię polityczną, ale kilka przykładów powinno wystarczyć. Rząd jest niezbędny, według Bastiata, jeśli tylko ograniczy się go do swoich „podstawowych” funkcji. Wierzył, że „żadne społeczeństwo nie może istnieć, jeśli prawo nie będzie do pewnego stopnia uszanowane”, ale jednocześnie mogło to nastąpić jedynie wtedy, gdy same prawa byłyby godne poszanowania<sup>13</sup>.

Co więcej, moralne uzasadnienie prawa nigdy nie może być oparte na głosie większości, „ponieważ żadna jednostka nie ma prawa do niewolenia innej jednostki, zatem żadna grupa jednostek nie może mieć takiego prawa”<sup>14</sup>. Każda dystrybucja zarobków na zasadach demokracji większościowej jest zatem „legalnym rabunkiem” i z definicji pozostaje niemoralną.

Hasło „jeśli towary nie przekroczą granic, zrobią to armie”, jest często przypisywane Bastiatowi ze względu na to, że tak mocno podkreślał, że wolny handel jest prawdopodobnie najlepszą metodą zachowania i pokoju, i prosperity. Rozumiał, że historycznie cła były głównym powodem wojny. W końcu to protekcjonizm jest rządową próbą nałożenia na własnych obywateli w warunkach pokoju tych samych systemów krzywdzenia, które skuteczniają (blokadami morskimi) ich wrogowie w czasie wojen.

### *Konkurencyjne odkrywanie*

Bastiat rozumiał, że konkurencja wolnorynkowa to „dynamiczna procedura odkrywczą”, używając słów Hayeka, zgodnie z którą jednostki dążą do takiej koordynacji własnych planów, by osiągnąć swoje cele ekonomiczne. Każda forma rządowej interwencji przerywa i zaburza ten proces, ponieważ kiedy prawo lub regulacja zostaną ustanowione, „ludzie nie potrzebują już więcej dyskutować,

---

<sup>12</sup> Bastiat, *Selected Essays*, p. 144.

<sup>13</sup> Russell, *Ideas and Influence*, p. 5.

<sup>14</sup> *Ibid.*

porównywać i planować na przód; prawo robi to wszystko za nich. Inteligencja przestaje być dla nich użyteczną podporą; przestają być ludźmi; tracą własną osobowość, własną wolność i własne mienie”<sup>15</sup>.

### *Fałszywy altruizm*

Bastiat przejrzał także fałszywą „filantropię” socjalistów, bez ustanku proponujących pomoc tej czy tamtej osobie lub grupie przez kradzież majątku (pod parasolem państwa) innym niczemu nie winnych członków społeczeństwa. Wszystkie te nieczne plany bazują na „legalnym rabunku, zorganizowanej niesprawiedliwości”<sup>16</sup>.

Jak współcześni neokonserwatyści, dziewiętnastowieczni socjaliści przylepili klasycznemu liberałom plaketkę „indywidualistów”, sugerując, że są oni przeciwni braterstwu, wspólnocie i stowarzyszeniom. Lecz, jak błyskotliwie zauważył Bastiat, był on (jak i inni klasyczni liberałowie) przeciwny jedynie przymusowym zrzeszeniom i bronił prawdziwych, dobrowolnych stowarzyszeń i związków. „Za każdym razem, gdy sprzeciwiamy się rzeczom wykonywanym przez rząd, socjaliści [błędnie] konkludują, że sprzeciwiamy się ich wykonywaniu w ogóle”<sup>17</sup>.

### *Prawa naturalne i wolność wymiany*

Na Bastiata można patrzeć jak na ogniwo łączące siedemnasto- i osiemnastowiecznych teoretyków praw naturalnych z niektórymi członkami współczesnej Szkoły Austriackiej, zwłaszcza z Murrayem Rothbardem, którzy oparli swoją obronę wolnego rynku na prawach naturalnych bardziej niż na argumentacji utylitarystycznej<sup>18</sup>. Dla Bastiata kolektywizm we wszystkich swych formach był jednocześnie moralnie naganny (gdyż opierał się na zalegalizowanej kradzieży) i upośledzający

---

<sup>15</sup> Ibid., p. 11.

<sup>16</sup> Ibid.

<sup>17</sup> Ibid., p. 12. Zobacz także Bastiat’s essay, “Justice and Fraternity”, in *Selected Essays*, pp. 116-39.

<sup>18</sup> Ponieważ obrona wolności autorstwa Hayeka była oparta w większości na celowości (czy to sprzyja efektywnemu użyciu wiedzy w społeczeństwie?) i utylitarystyce (czy „socjalne” profity przewyższają „socjalne” koszty, ustalone przez „bezstronny sąd?”), począł podpisywać się pod praktycznie wszystkimi interwencjami rządowymi, które definiują amerykańskie (lub szwedzkie) państwo opiekuńcze. Jest to coś, czego teoretycy opierający się na prawach naturalnych, jak Rothbard i Bastiat, nigdy by się nie dopuścili.

naturalne harmonizowanie się ludzkich interesów zapewniane przez wolne rynki i własność prywatną.

Bastiat wierzył nie tylko w to, że kolektywizm konstytuuje legalny rabunek; uważał także, że prywatna własność jest niezbędna, aby spełniała się natura człowieka jako wolnej istoty, która naturalnie działa we własnym interesie, by zaspokoić własne (subiektywne) potrzeby. Argumentować przeciw prawu do prywatnej własności byłoby argumentowaniem, że kradzież i niewolnictwo są moralnie „poprawne”. Tym samym ochrona prywatnej własności jest główną (jeśli nie jedyną legitymizowaną) funkcją rządu. Polityk „nie ma zwierzchnictwa nad naszą osobą i własnością, ponieważ wyprzedzają one jego istnienie; jego zadaniem jest je zabezpieczyć”<sup>19</sup>.

Bastiat stworzył najsilniejszą do dnia dzisiejszego obronę wolnego handlu jaka kiedykolwiek powstała. Jego argumentacja zbudowana była na miriadach konceptów ekonomicznych, ale to do czego sprowadza się w rzeczywistości obrona wolnego rynku, „nigdy nie było kwestią opłat celnych, lecz kwestią prawa, sprawiedliwości, porządku publicznego, własności. Ponieważ [stworzone przez rząd] przywileje w jakichkolwiek formach skutkują zaprzeczeniem lub wzgardzeniem praw własności”. A „prawo do posiadania, gdy osłabić je w jednej postaci, wkrótce będzie zaatakowane na tysiąc innych sposobów”<sup>20</sup>.

W *Economic Sophisms* Bastiat mistrzowsko wykreował najbardziej kompletną obronę wolnego handlu tych czasów, aplikując takie koncepcje ekonomiczne jak obopólna korzyść dobrowolnego handlu, prawo przewagi komparatywnej, korzyści konkurencji zarówno dla producenta, jak i konsumenta i związki historyczne między barierami handlowymi i wojnami. Wolny handel, wyjaśniał Bastiat, oznaczałby „obfitość dóbr i usług przy niższych cenach; więcej miejsc pracy dla większej ilości ludzi przy wyższych realnych płacach; większy zysk dla wytwórców; wyższa stopa życiowa rolników; większy przychód dla państwa w formie podatków na tradycyjnych bądź niższych poziomach; najbardziej produktywną metodę wykorzystania kapitału, pracy i zasobów naturalnych; koniec „walki klas”, która (..) oparta była głównie na takich ekonomicznych niesprawiedliwościach jak cła, monopole i inne legalne deprawacje rynku; koniec „samobójczej polityki” kolonializmu; porzucenie wojen jako polityki narodowej; także

---

<sup>19</sup> Bastiat, „Property and Law”, in *Selected Essays*, pp. 97-115.

<sup>20</sup> Ibid., p. 111.

najlepsza możliwa edukacja, mieszkalnictwo i opieka medyczna dla wszystkich”<sup>21</sup>.

Bastiat był genialny w wyjaśnianiu wszystkich tych zasad i skutków ekonomicznych przy użyciu satyry i parabol, z których najślynniejszą jest „Petycja wytwórców świeczek”, w której domagał się prawa nakazującego „zakrywanie wszystkich okien i świetlików oraz innych otworów, dziur i pęknięć, przez które światło słońca może dotrzeć do domów. To darmowe światło słoneczne krzywdzi interesy wszystkich nas, czcigodnych wytwórców świeczek”.

Inną z pamiętnych satyr Bastiata jest obalenie protekcyjnego argumentu, że „bilans handlu” jest naprawdę pożądanym. Francuski kupiec wysyłający dobra o wartości 50000 dolarów do USA sprzedał je z zyskiem wynoszącym 17000 dolarów, kupił tam wełnę za 67000 dolarów, którą następnie zaimportował do Francji. Ponieważ tym samym Francja zaimportowała więcej niż wyeksportowała, została „dotknięta” „niekorzystnym” bilansem handlowym. Bardziej „korzystna” sytuacja, pisał Bastiat sarkastycznie, zaszłaby, gdyby francuski kupiec próbował dokonać drugiej transakcji, ale jego statek zatonałby w wyniku sztormu jeszcze w zatoce. Urząd celny w zatoce zanotowałby tym samym większy stopień eksportu niż importu, skutkujący bardziej „szczęśliwym” bilansem handlu. Ponieważ jednak sztormy są niezależne, rozumował Bastiat, „najlepszą” polityką byłoby rządowe zatapianie wszystkich dóbr kupieckich na morzu tuż po opuszczeniu brzegów Francji, generując tym samym „korzystny bilans handlu”! Ten rodzaj pokazu literackiego geniuszu zmotywował Henry’ego Hazlitta do podniesienia upadłej przyłbicy Bastiata w stulecie po jego śmierci.

### **Spuścizna intelektualna Bastiata**

Prace Bastiata tworzą intelektualny most między poglądami preaustriackich ekonomistów takich, jak Say, Cantillon, de Tracy, Comte, Turgot i Quesnay a austriacką tradycją Carla Mengera i jego uczniów. Stanowił wzór naukowy dla tych Austriaków, którzy wierzyli, że ogólna edukacja ekonomiczna, szczególnie ta druzgocąca miriady mitów i przesądów tworzonych przez państwo i jego intelektualnych apologetów, jest podstawową funkcją (jeśli nie obowiązkiem) ekonomisty. Mises był tego modelowym przykładem, jak i Hazlitt wraz

---

<sup>21</sup> Russell, *Ideas and Influence*, p. 42.

z Murrayem Rothbardem, pośród innych austriackich ekonomistów. Mises powiedział, że wcześnie ekonomiści „poświęcili się studiowaniu problemów ekonomii” oraz, że „wykładając i pisząc książki, pragnęli przekazać współobywatelom owoce swych rozmyślań. Próbowali wpłynąć na opinię publiczną, by rzetelne rozwiązania zwyciężyły”<sup>22</sup>. Do dnia dzisiejszego praca Bastiata nie jest doceniana w takim stopniu, w jakim być powinna, ponieważ, jak wyjaśnił Murray Rothbard, dzisiejszym nieumiarkowanym krytykom wolności ekonomicznej „trudno uwierzyć, że ktokolwiek, kto gorliwie i konsekwentnie broni leseferyzmu może rzeczywiście być poważnym naukowcem i teoretykiem ekonomii”<sup>23</sup>. To dziwaczne, że nawet współcześni austriaccy ekonomiści zdają się wierzyć, że komunikowanie idei ekonomicznych, szczególnie idei zaleceń opinii publicznej jest w jakiś sposób niegodne praktyka „nauki ekonomicznej”. Jest to jednak dokładnie ten model życia naukowego, jaki przybrał sam Mises i który podjął potem z wielką energią i błyskotliwością Murray Rothbard; wszystko zgodnie z tradycją wielkiego francuskiego ekonomisty austriackiego, Frédéric Bastiata.

Tłumaczył: Jan Lewiński

---

<sup>22</sup> Ludwig von Mises, *Human Action: A Treatise on Economics*, 3rd rev. ed (Chicago: Henry Regnery, 1963), p. 869.

<sup>23</sup> Rothbard, *Classical Economics*, p. 449.

## Źródła

- Bastiat, Frédéric. 1995. *Selected Essays on Political Economy*. George B. de Huszar, ed. Irvington-on-Hudson, N.Y.: Foundation for Economic Education.
- ——— 1966. *Economic Sophisms*. Irvington-on-Hudson, N.Y.: Foundation for Economic Education.
- ——— 1966. *Economic Harmonies*. Irvington-on-Hudson, N.Y.: Foundation for Economic Education.
- Hazlitt, Henry. 1946. *Economics in One Lesson*. New York: Harper and Brothers. tłum. pol. *Ekonomia w jednej lekcji* Mises, Ludwig von. 1963. *Human Action: A Treatise on Economics*. 3rd rev. ed. Chicago: Henry Regnery.
- Rothbard, Murray. 1995. *Classical Economics. Vol. 2. An Austrian Perspective on the History of Economic Thought*. Cheltenham, U.K.: Edward Elgar.
- Russell, Dean. 1969. *Frédéric Bastiat: Ideas and Influence*. Irvington-on-Hudson, N.Y.: Foundation for Economic Education.